

CU PRIVIRE LA SISTEMUL DE PROMOVARE ȘI GARANTARE A STATUTULUI JURIDIC AL PERSOANEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Octavian MARIAN,
doctorand

SUMMARY

Article includes a study of normative and institutional means to protect the legal status of the person in the Republic of Moldova. A particular attention is given to institutional component, since only the proclamation of the protection and promotion of rights and freedoms (the legislative component) is ineffective to guarantee the legal status of the person.

In this regard, it is necessary viable mechanisms - authority which according to legal status, have the power to ensure the promotion, respect and protection of individual rights. Are envisaged such authorities as Parliament, President of the Republic of Moldova, the Constitutional Court, the Government ombudsman, police, prosecution, etc.

Keywords: legal status of the person, rights and freedoms, protection, means of protection, Parliament, President of the Republic of Moldova, the Constitutional Court, the Government ombudsman, police, prosecution.

REZUMAT

Articolul cuprinde un studiu asupra mijloecelor normative și instituționale de protecție a statutului juridic al persoanei în Republica Moldova. O atenție deosebită se acordă componentei instituționale, întrucât doar proclamarea de către stat a protecției și promovării drepturilor și libertăților (prin componenta legislativă) este ineficientă pentru garantarea statutului juridic al persoanei, fiind necesare mecanisme viabile, adică autorități care, conform statutului legal, au competența de a garanta promovarea, respectarea și protecția drepturilor persoanei, circumscrise statutului lor. La categoria acestora sînt atribuite: Parlamentul, Președintele Republicii Moldova, Curtea Constituțională, Guvernul, Avocatul parlamentar, poliția, procuratura etc.

Cuvinte-cheie: statut juridic al persoanei, drepturi și libertăți, protecție, mijloace de protecție, Parlament, Președintele Republicii Moldova, Curtea Constituțională, Guvern, Avocat parlamentar, poliție, procuratură.

Introducere. Cercetarea statutului juridic al persoanei nu ar avea finalitate fără analiza metodelor și mijloacelor, a modului concret în care un stat asigură, garantează și promovează, în volum și intensitate, drepturile subiective ale persoanei.

În linii generale, garantarea statutului juridic al persoanei implică posibilitatea asigurată de stat de a beneficia de așa valori personale precum viața, sănătatea, onoarea, demnitatea, libertatea individuală, integritatea corporală și libertatea sexuală, libertatea morală și psihică, posibilitatea de a dispune de sine însuși, de timpul liber, de patrimoniul său, de a determina de sine stătător locul aflării etc. În concret, el cuprinde posibilitatea garantată de a cere de la stat protecția drepturilor circumscrise statutului său juridic, dreptul de a cere de la persoanele cu funcții de răspundere și cetățeni de a se abține de la atingerile aduse acestor drepturi. La rîndul său, protecția statutului juridic al persoanei de către stat rezidă în reprimarea și pedepsirea oricărui atentat asupra drepturilor enunțate.

adică din partea legislativului, a executivului și administrației, sau din partea instanțelor, atunci cînd acestea abuzează de competențele lor sau nu sînt capabile să asigure respectarea drepturilor încadrate în statutul juridic al persoanei. Dar asemenea atentate pot veni și din partea funcționarilor, care se fac deseori personal culpabili de atingerile aduse drepturilor persoanei [1, p. 20].

Ca urmare, protecția statutului juridic al persoanei poate fi circumscrisă la două componente - libertatea față de acțiunile de constrîngere aplicate de către stat și libertatea față de atentatele din partea altor persoane.

Ansamblul de mijloace de protecție a statutului juridic al persoanei în Republica Moldova include, mai întîi de toate, *componenta legislativă*: Constituția RM, acordurile și tratatele internaționale la care RM este parte, legile și actele normative subordonate legii. Con-

Din partea cui pot surveni asemenea atentate? În primul rînd, din partea celorlalți indivizi, căci individul, fiind moral imperfect, este tentat să-și înțeleagă libertatea ca pe posibilitatea nelimitată de a face ce

vrea. Apoi, din partea grupurilor, care în prezent fie sînt contaminate cu elemente ale puterii publice (partidele), fie impun maniera în care, în toate domeniile, trebuie să acționeze membrii lor (sindicatelor). În sfîrșit, din partea statului,

stituția Republicii Moldova consacra un întreg titlu – titlul II – proclamării drepturilor și libertăților cetățenilor, de la dreptul la viața și libertate individuală, la dreptul de asociere, informare, învățatură, dreptul de vot și de a fi ales, dreptul la administrare etc. Spre deosebire de trecut, astăzi aceste drepturi și libertăți nu sînt enunțate doar formal în Legea Supremă, dar sînt dezvoltate în legislația țării. Aceasta are un rol decisiv în protecția statutului juridic al persoanei în Republica Moldova, deoarece a condus la crearea unor mecanisme de protejare a drepturilor omului. În scopul realizării legale a drepturilor, în conținutul actelor normative adesea în mod special sînt indicate faptele juridice care condiționează posibilitatea realizării de către subiecți a drepturilor lor, ordinea realizării, căile și mijloacele, precum și precizarea subiecților concreți care urmează să contribuie la realizarea drepturilor și libertăților prin exercitarea atribuțiilor și obligațiilor lor funcționale [2, p. 30].

Fiind conștienți de faptul că doar proclamarea de către stat a protecției și promovării drepturilor și libertăților este inefficientă pentru garantarea statutului juridic al persoanei, în prezentul demers științific ne propunem să argumentăm că, în acest sens, sînt necesare mecanisme viabile – *componenta instituțională*, altfel spus autorități care conform statutului legal, au competența de a garanta promovarea, respectarea și protecția drepturilor persoanei, circumscrise statutului lor.

Rezultate obținute și discuții.

Din categoria acestor autorități face parte, mai întîi de toate, Parlamentul RM. O formă de garantare a drepturilor persoanei, cu

o arie din ce în ce mai largă de influență, este activitatea exercitată de Parlament prin comisiile sale specializate în domeniul drepturilor omului. Aceste comisii nu se limitează doar la constatarea unor violări ale drepturilor omului, dar ele pot dezbate proiecte de legi sau propuneri legislative referitoare la exercitarea drepturilor omului, contribuind astfel la perfecționarea cadrului juridic în domeniu.

Totodată, Parlamentul, în calitate de reprezentant al poporului, trebuie să exprime prin legi aspirațiile indivizilor la protecția statutului juridic al acestora. Totuși, astăzi Parlamentul, care altădată se pretindea că exprimă suveranitatea, este mai puțin credibil decît mass-media, iar legea nu este decît un compromis între interese fragmentare: de partid, de grup sau chiar personale. Ca urmare, se întrevece necesitatea de a condiționa Parlamentul prin două mijloce: acordarea unei valori superioare declarațiilor de drepturi și controlul constituționalității legilor.

Continuînd ideea rolului Parlamentului în protecția statutului juridic al persoanei, subliniem obligația acestuia de a asigura conformarea legislației interne cu legislația internațională și constituțională referitoare la drepturile omului. Întotdeauna, indiferent de sistemul de control adoptat, verificarea conformității legilor cu Constituția o face mai întîi Parlamentul, cu prilejul adoptării legii. Dar deoarece acest mecanism nu este suficient, el avînd neajunsuri care, de regulă, există ori de cîte ori un organ își controlează propria activitate, în majoritatea țărilor au fost constituite organe specializate pentru efectuarea controlului constituțional legislativ – organe

situate în afara celui legiuitor. În Republica Moldova acest control este încredințat Curții Constituționale.

În conformitate cu Constituția RM, controlul constituționalității legilor este exercitat de Curtea Constituțională, care reprezintă unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova. Astfel, Curtea garantează supremația Constituției; asigură realizarea principiului separării puterii de stat (putere legislativă, executivă și judecătorească); garantează responsabilitatea statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat. Rolul Curții în asigurarea drepturilor și libertăților fundamentale constă în garantarea acestor drepturi și libertăți prin asigurarea supremației lor [3].

Constituind o instituție creată tocmai în scopul consolidării statutului de drept, Curtea Constituțională se înfățișează ca avînd un sistem de proceduri și un mecanism de funcționare care pot să asigure respectiv principiile constituționale și să apere drepturile și libertățile cetățenești. În decursul activității sale, prin deciziile și hotărîrile pronunțate într-o serie de spețe, Curtea Constituțională a adus importante contribuții protecției statutului juridic al persoanei. Curtea Constituțională reprezintă unul dintre pilonii cei mai importanți ai sistemului de garanții constituționale, care asigură funcționarea democratică a societății și protejarea și promovarea drepturilor și a libertăților omului. Evoluția jurisprudenței Curții Constituționale de-a lungul timpului, dimensiunile contribuției sale la afirmarea principiului supremației Constituției, la perfecționarea legislației prin asigurarea compatibilității acesteia cu principiile și dispozi-

țiile Constituției, ca și rolul concret exercitat în domeniul apărării drepturilor și libertăților publice, dau măsura credibilității acestei instituții [4, p. 13].

Preluarea valorilor europene, printre care și respectul față de drepturile omului, primatul și aplicarea directă a dispozițiilor cuprinse în documentele internaționale privind drepturile și libertățile fundamentale, astfel cum acestea sînt interpretate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, constituie premise pentru garantarea eficacității mecanismului de protecție a statutului juridic a persoanei prin jurisprudența Curții Constituționale

O altă instituție cu rol major în protecția drepturilor omului este Președintele Republicii Moldova. Conform art. 77 din Constituție, Președintele reprezintă statul și este garantul suveranității, independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării. Președintele Republicii Moldova este în drept, în cazul în care are obiecții asupra unei legi, să o trimită, în termen de cel mult două săptămîni, spre reexaminare, Parlamentului. Totodată, conform art. 6 din Legea cu privire la petiționare, președintele este investit cu funcția de analiză a petițiilor ce țin de problemele securității naționale, de drepturile și interesele legitime ale unor grupuri largi de cetățeni, ori care conțin propuneri privind modificarea legislației, deciziilor organelor de stat [5]. Prin urmare, Președintele RM este garantul respectării drepturilor omului în stat.

La rîndul său, Guvernul RM asigură legalitatea, ordinea publică, drepturile și libertățile cetățenilor (art. 3, p. 12) [6]; întreprinde acțiuni vizînd asigurarea drepturilor și libertăților cetățenilor (art.

16, p. 2); împreună cu instituțiile și autoritățile subordonate, are drept scop elaborarea și implementarea celor mai bune politici și reforme pentru a promova și a asigura respectarea drepturilor omului la nivel național, exercită conducerea generală a administrației publice și este responsabil în fața Parlamentului.

În majoritatea țărilor europene, organele de poliție aparțin, de regulă, puterii executive, avînd misiunea de a apăra normele de conduită în societate, ordinea și liniștea publică în fiecare stat. Una dintre sarcinile de baza ale acestui organ este asigurarea protejării și respectării drepturilor omului în societate. În Republica Moldova, poliția este o instituție publică specializată a statului, în subordinea Ministerului Afacerilor Interne, care are misiunea de a apăra drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei prin activități de menținere, asigurare și restabilire a ordinii și securității publice, de prevenire, investigare și de descoperire a infracțiunilor și contravențiilor [7]. Activitatea Poliției se desfășoară exclusiv în baza și pentru executarea legii, în interesul persoanei, al comunității și în sprijinul instituțiilor statului, pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale și demnității umane, prevăzute în Declarația Universală a Drepturilor Omului, în Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, în Codul european de etică al poliției și în alte acte internaționale.

Poliția activează în conformitate cu principiile legalității, respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, imparțialității și nediscriminării, controlului ierarhic permanent, răspunderii

personale și profesionalismului, transparenței, respectării secretului de stat și al altor informații oficiale cu accesibilitate limitată. Poliția nu aplică, nu încurajează și nu tolerează tortura, tratamentul inuman sau degradant. Aplicarea forței fizice, mijloacelor speciale și a armelor de foc se admite doar în strictă conformitate cu legea și în cazul în care metodele non-violente nu asigură îndeplinirea atribuțiilor Poliției. Poliția apără viața, integritatea corporală, sănătatea și libertatea persoanei, proprietatea privată și publică, alte drepturi legitime ale persoanei și comunității (art. 18). Ea trebuie să apere persoanele indiferent de situația socială, patrimonială, de apartenența națională, de rasă, de sex și vîrstă, de studii și limbă, de atitudinea față de religie, de convingerile politice și de altă natură, călăuzindu-se în activitatea sa de prevederile legislației Republicii Moldova, dar și de acordurile internaționale, interguvernamentale și interdepartamentale la care Republica Moldova este parte.

O altă autoritate cu competențe largi în domeniul protecției statutului juridic al persoanei este instanța judecătorească. Persoana care apreciază că drepturile și libertățile sale fundamentale au fost încălcate are deschisă calea acțiunii în fața instanței judecătorești: ea poate sesiza instanțele civile sau de contencios administrativ sau, dacă încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale îmbracă forma unei infracțiuni, poate depune o plîngere la organul de urmărire penală sau la procuratură. Orice persoană care consideră că a suferit un prejudiciu prin încălcarea drepturilor sau libertăților sale poate solicita, în instanță, acordarea unor despăgubiri civile prin

introducerea unei acțiuni civile împotriva persoanei responsabile de această încălcare.

Oricare persoană care se consideră vătămată într-un drept al său ori într-un interes legitim de către o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, are dreptul de a se adresa instanței de contencios administrativ competente. Contenciosul administrativ reprezintă o formă juridică de apărare a drepturilor omului, circumscrise statutului său juridic, împotriva eventualelor abuzuri ale organelor administrației publice și ale funcționarilor publici ce-și desfășoară activitatea în cadrul acestor organe.

Constituția stipulează că persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termen legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei (art. 53). Astfel, contenciosul administrativ se prezintă ca un mecanism eficace pentru curmarea unor abuzuri ale organelor administrației publice, creîndu-se mijloace de restabilire a legalității încălcate, de repunere în drepturi și de sancționare a celor ce folosesc abuziv competența pe care o au, în legătură cu emiterea actelor administrative [8]. Dacă se constată existența dreptului subiectiv care aparține reclamantului și ilegalitatea actului administrativ prin care i se încalcă acest drept, instanța de judecată în dispozitivul hotărârii dispune anularea, în tot sau în parte, a actului administrativ sau obligă pîrîtul să emită actul administrativ cerut de reclamant ori să elibereze un certificat, o adeverință sau oricare alt înscris,

ori să înlăture încălcările pe care le-a comis, precum și dispune ad-judecarea în contul reclamantului a despăgubirilor pentru întârzierea executării hotărârii. Totodată, în cazul admiterii acțiunii, instanța de contencios administrativ se pronunță, la cerere, și asupra reparării prejudiciului material și moral cauzat prin actul administrativ ilegal sau prin neexaminarea în termenul legal a cererii prealabile. Mărimea prejudiciului moral se stabilește de instanța de contencios administrativ, independent de prejudiciul material, în funcție de caracterul și gravitatea suferințelor psihice sau fizice cauzate, de gradul de vinovăție a pîrîtului, dacă vinovăția este o condiție a răspunderii, luîndu-se în considerare circumstanțele în care a fost cauzat prejudiciul, precum și statutul social al persoanei vătămate (art. 25) [9].

Contenciosul administrativ este componenta judiciară care garantează contracararea abuzurilor și exceselor de putere ale autorităților publice, apărarea drepturilor persoanei în spiritul legii, ordonarea activității autorităților publice, asigurarea ordinii de drept [9]. Instituția contenciosului administrativ reprezintă o garanție juridică a integrității statutului juridic al persoanei în fața abuzurilor autorităților publice, un barometru important al democrației. Puterea vastă a autorităților, consacrată chiar de lege, nu trebuie să fie exorbitantă, ba din contra, acestea trebuie să aibă ca principiu diriguitor și factor moderator în activitatea sa asigurarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanei.

Atingerea adusă unor drepturi fundamentale poate fi incriminată ca infracțiune și sancționată ca atare. Codul penal [10] prevede ca infracțiuni faptele (acțiune sau inac-

țiune) prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvîrșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă penală (art. 14 alin. 1), prin care s-a adus atingere persoanei, drepturilor și libertăților acesteia, proprietății, mediului înconjurător, orînduirii constituționale, suveranității, independenței și integrității teritoriale a Republicii Moldova, păcii și securității omenirii, precum și întregii ordini de drept (art. 2 alin. 1). Victima unei infracțiuni poate sesiza organul de urmărire penală printr-o plîngere, ca ulterior procurorul să sesizeze instanța de judecată. Procesul penal are ca scop protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetare a infracțiunilor presupuse sau săvîrșite, astfel ca orice persoană care a săvîrșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată (art. 1 alin.2) [11]. Acțiunea penală fiind pusă în mișcare, persoana căreia i s-a produs un prejudiciu material sau moral, ca urmare a infracțiunii, se poate constitui parte civilă în procesul penal și poate solicita acordarea unor despăgubiri.

Astfel, instanțele de judecată sînt constituite pentru a garanta înfăptuirea justiției în mod legal, corect, democratic, în vederea respectării drepturilor persoanei cuprinse în statutul său juridic. Totodată, legislația consacră dreptul la apel împotriva hotărîrilor instanțelor de judecată, ceea ce reprezintă o garanție necesară pentru evitarea arbitrariului și a erorilor judecătorești.

Un alt organ cu competențe

substanțiale în domeniul protecției statutului juridic al persoanei este Procuratura Republicii Moldova. Conform art. 124 din Constituția RM, Procuratura reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor, conduce și exercită urmărirea penală, reprezintă învinuirea în instanțele judecătorești în condițiile legii. Procuratura, în numele societății și în interes public, asigură aplicarea legii, apără ordinea de drept, drepturile și libertățile cetățeanului atunci când încălcarea acestora atrage sancțiune penală; conduce și exercită urmărirea penală; reprezintă învinuirea în instanța de judecată; participă, în condițiile legii, la judecarea cauzelor civile, inclusiv de contencios administrativ, și contravenționale în care procedura a fost intentată de ea; e) asigură asistența juridică și colaborarea internațională în domeniul său de activitate; f) implementează politica penală a statului; g) asigură protecție eficientă martorilor, victimelor infracțiunii și altor participanți la proces; h) intentează acțiune civilă în cazurile prevăzute de lege; i) exercită controlul respectării legilor în locurile de detenție preventivă și în penitenciare; j) exercită controlul legalității în Forțele Armate; k) exercită controlul asupra executării hotărârilor judecătorești în cauze penale (art. 5) [12].

Procuratura este o instituție autonomă în cadrul autorității judecătorești, care, în limitele atribuțiilor și competenței, apără interesele generale ale societății, ordinea de drept, drepturile și libertățile cetățenilor, conduce și exercită urmărirea penală, reprezintă învinuirea în instanțele de judecată, în condițiile legii (art. 1) [13]. Pro-

curatura își desfășoară activitatea pe principiul legalității. Activitatea Procuraturii este transparentă și presupune garantarea accesului societății și a mijloacelor de informare în masă la informațiile despre această activitate, cu excepția restricțiilor prevăzute de lege. Principiul independenței exclude posibilitatea de subordonare a Procuraturii autorității legislative și celei executive, precum și de influență sau de imixiune a unor alte organe și autorități ale statului în activitatea Procuraturii. Procurorul își organizează activitatea și o desfășoară pe principiul autonomiei, asigurat prin independență procesuală și control judecătoresc, care îi oferă posibilitatea de a lua de sine stătător decizii în cauzele și în cazurile pe care le examinează. În activitatea Procuraturii, controlul ierarhic intern și controlul judecătoresc sînt principii care asigură exercitarea dreptului procurorului ierarhic superior de a verifica legalitatea deciziilor emise de procurorul ierarhic inferior, precum și posibilitatea contestării în instanța de judecată a deciziilor și a acțiunilor cu caracter procesual ale procurorului (art. 2). Acțiunile întreprinse de procuror trebuie să fie îndreptate spre protecția drepturilor și libertăților persoanei, spre garantarea statutului ei juridic.

O altă instituție care în statele europene intervine prompt pentru a asigura eficiența mecanismelor legale de protecție a statutului juridic al persoanei este avocatul parlamentar, instituție cunoscută la nivel internațional sub denumirea generică de „Ombudsman”. Activitatea avocatului parlamentar are scopul să asigure garantarea respectării drepturilor și libertăților constituționale ale omului de

către autoritățile publice centrale și locale, instituții, organizații și întreprinderi, indiferent de tipul de proprietate, asociațiile obștești și persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelele [14].

Organizarea și funcționarea instituției ombudsmanului a deschis o nouă filă în relația stat-individ, fiind considerată în statele occidentale un mecanism de mare valoare în protecția statutului juridic al persoanei și în consolidarea acțiunilor în domeniu ale organelor puterii publice. Ombudsmanul are menirea să apere spiritul legilor, protejînd drepturile și libertățile persoanei. El nu este un organ care să se substituie altora, dar este un organ alături de altele pentru salvagardarea drepturilor și libertăților omului [15].

În țările-membre ale Uniunii Europene, instituția avocatului parlamentar este constituită în baza dispozițiilor constituției și ale altor acte normative, fiind reprezentată de o personalitate independentă, cu cunoștințe juridice solide, care are misiunea să verifice activitatea organelor de stat centrale și locale; să vegheze la respectarea legalității în procesul adoptării actelor juridice sau administrative; să examineze plîngerile cetățenilor împotriva funcționarilor care comit abuzuri și fărădelegi în exercitarea atribuțiilor lor funcționale; să elaboreze recomandări pentru stabilirea legalității și să raporteze anual Parlamentului sau Guvernului ilegalitățile depistate.

Dezvoltarea acestei instituții în Europa a fost fortificată de adoptarea Recomandării Comitetului de Miniștri al Uniunii Europene, din septembrie 1985, care indica guvernelor statelor-membre să ia în considerație „posibilitatea de a numi Ombudsmani la nivel națio-

nal, regional, local sau pentru arii specifice ale administrației publice”, precum și „luarea în considerație la împuternicirea Ombudsman-ului, de a acorda o atenție particulară, în cadrul competenței sale generale, problemelor drepturilor omului și, dacă nu este incompatibil cu legislația națională, să inițieze investigații și să emită opinii, când sînt implicate chestiuni legate de drepturile omului” [16].

În Republica Moldova această instituție este creată și activează în baza Legii nr. 1349 din 17.10.1997 cu privire la avocații parlamentari, care reglementează activitatea, statutul și atribuțiile de bază ale avocatului parlamentar, precum și modul de funcționare a CpDOM - o autoritate publică constituită în mod special în vederea protecției drepturilor omului în Republica Moldova. Cu referire la exercitarea atribuțiilor avocatului parlamentar, art. 29 lit. a) prevede că acesta urmează să prezinte Parlamentului propuneri în vederea perfecționării legislației în vigoare în domeniul asigurării drepturilor și libertăților omului. În cazul în care se constată încălcări în masă sau grave ale drepturilor și libertăților constituționale ale omului, avocatul parlamentar are dreptul să prezinte un raport la una din ședințele Parlamentului, precum și să propună instituirea unei comisii parlamentare care să cerceteze aceste fapte (art. 30 alin. 1). Avocații parlamentari pot să asiste și să ia cuvîntul la ședințele Parlamentului și ale Guvernului (art. 30 alin. 2).

Confort art. 31, avocatul parlamentar are dreptul să sesizeze Curtea Constituțională în vederea controlului constituționalității legilor și hotărîrilor Parlamentului, decretelor Președintelui, hotărî-

rilor și dispozițiilor Guvernului, asupra corespunderii lor principiilor general acceptate și actelor juridice internaționale cu privire la drepturile omului. Acest drept este recunoscut și în art. 25 lit. i) din Legea nr. 317 cu privire la Curtea Constituțională [3], precum și în art. 38 lit. i) din Codul jurisdicției constituționale [17]. Astfel, avocatul parlamentar se prezintă ca un subiect cu drept de contestare, fapt care permite o abordare sistemică a problemelor legate de respectarea drepturilor omului în Republica Moldova, această prerogativă fiind o garanție în plus la respectarea drepturilor omului.

Avocații parlamentari examinează cererile privind deciziile sau acțiunile (inacțiunile): autorităților publice centrale și locale; instituțiilor, organizațiilor și întreprinderilor, indiferent de tipul de proprietate; asociațiilor obștești; persoanelor cu funcții de răspundere de toate nivelurile care, conform opiniei petiționarului, au încălcat drepturile și libertățile sale constituționale. Nu fac obiectul activității avocaților parlamentari plîngerile al căror mod de examinare este prevăzut de legislația de procedură penală, legislația de procedură civilă, legislația cu privire la contravențiile administrative și de legislația muncii. Avocatul parlamentar este în drept să solicite participarea oricărui organ în organizarea controlului circumstanțelor care urmează a fi elucidate, parvenite odată cu înaintarea petiției. Orice autoritate este obligată să colaboreze cu avocatul parlamentar, anumite autorități fortificînd aceste relații prin documente de parteneriat speciale.

Una dintre atribuțiile de bază este supravegherea activității instituțiilor publice, private cu pri-

vire la respectarea drepturilor omului. Totodată, trebuie remarcat că în urma efectuării controlului respectiv sînt întocmite acte de reacționare care prevăd măsuri ce trebuie întreprinse de către aceste instituții pentru a redresa situația victimelor încălcării drepturilor omului. În baza rezultatelor examinării cererii, avocatul parlamentar, de asemenea, este în drept (art. 28) să adreseze în instanța de judecată o cerere în apărarea intereselor petiționarului ale cărui drepturi și libertăți constituționale au fost încălcate; să intervină pe lîngă organele corespunzătoare cu un demers pentru intentarea unui proces disciplinar sau penal în privința persoanei cu funcții de răspundere care a comis încălcări ce au generat lezarea considerabilă a drepturilor și libertăților omului; să sesizeze persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelurile asupra cazurilor de neglijență în lucru, de încălcare a eticii de serviciu, de tîrăgănare și birocratism.

Totodată, imixtiunea în activitatea avocaților parlamentari cu scopul de a influența deciziile acestora asupra unor sesizări concrete, ignorarea intenționată de către persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelurile a sesizărilor și neîndeplinirea recomandărilor avocaților parlamentari, precum și împiedicarea sub oricare altă formă a activității acestora se sancționează cu amendă de la 20 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 75 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere (art. 320) [18].

Avocatul parlamentar este o instituție care trebuie să garanteze o atitudine de corectitudine și transparență în activitatea pe care o desfășoară, mai cu seamă pentru

că aria de control pe care o deține se referă la activitatea instituțiilor publice, private, organizațiilor etc.

Centrul de Informare în Domeniul Drepturilor Omului [19] relevă că „deși există deja de mai bine de 15 ani, instituția națională a Ombudsmanilor nu a reușit să se afirme în calitate de lider al sistemului național de apărare a drepturilor omului, nici în calitate de forță motrice în ceea ce privește incorporarea dimensiunii și priorității drepturilor omului în agenda dezvoltării naționale. Absoluta majoritate a populației Republicii Moldova nu cunoaște despre existența acestei instituții, vizibilitatea Ombudsmanilor pe arena națională și în spațiul mediatic național este aproape zero. Modul în care instituția s-a manifestat în cadrul perioadei critice a evenimentelor din aprilie 2009 este absolut inadecvat și insuficient”.

Cauzele ineficienței în activitatea avocaților parlamentari sînt multiple. Mai întîi de toate, chiar dacă art. 11, alin. (1) din Legea nr. 1349 prevede că aceștia sînt independenți față de Parlament, Președintele Republicii, autoritățile publice centrale și locale, persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelurile, totuși, pornind de la faptul că este numit de Parlament, mandatul acestuia este oarecum supus unei influențe politice. De aceea, există riscul ca pe parcursul activității sale să fie „penalizat” politic prin nedesemnarea acestuia pentru un mandat viitor. Mai mult decît atît, respectarea principiului independenței este greu de garantat și pentru că nu există nici un mecanism care să asigure neaplicarea unor sancțiuni politice imediate din partea Parlamentului,

din moment ce acesta ia decizia în mod individual cu privire la demiterea din funcție a avocatului parlamentar.

În al doilea rînd, legislația nu prevede mecanisme eficiente pentru asigurarea respectării principiului imparțialității, din moment ce avocații parlamentari vin din mediul procuraturii, sau altor organe de drept. În această ordine de idei este absolut necesară și importantă introducerea unei cerințe suplimentare față de candidații pentru poziția de ombudsmani: „Ombudsmanul nu poate fi persoana care în ultimii trei ani a activat în cadrul organelor de poliție, procuraturii, SIS, apărării sau altor organe de forță”. În opinia Centrului de Informare în Domeniul Drepturilor Omului asemenea prevedere va slăbi relațiile dintre ombudsmani și organele de forță, care dăunează independenței instituției ombudsmanilor.

Totodată, nu există un mecanism legal clar pentru a asigura ca autoritățile, care primesc recomandări de la avocații parlamentari pentru a remedia situația persoanelor a căror drepturi au fost încălcate, le aplică în practică. Uneori aceste recomandări rămîn nerealizate și necercetate (tratate cu indiferență). Uneori este dificil de realizat drepturile de care dispune avocatul parlamentar din cauza lipsei de colaborare cu instituțiile de stat, lipsa de vizibilitate duce uneori la neglijarea recomandărilor formulate de aceștia.

Art. 16 din Legea cu privire la avocații parlamentari limitează competența avocaților parlamentari, stipulînd că nu fac obiectul activității avocaților parlamentari plîngerile al căror mod de examinare este prevăzut de legislația de procedură penală, legislația de

procedură civilă, legislația cu privire la contravențiile administrative și de legislația muncii. Considerăm că această prevedere legală limitează excesiv competențele ombudsmanilor, deoarece anume în materia justiției penale, civile, a legislației muncii și contravențiilor administrative se comit cele mai grave încălcări ale drepturilor omului: tortura, maltrătarile, arestările arbitrare, procesele inechitabile, încălcarea drepturilor de proprietate, discriminarea în câmpul muncii, etc. Respectiv limitarea competențelor în modul expus face instituția ombudsmanilor practic ineficientă.

În pofida ansamblului de mecanisme analizate, statutul juridic al persoanei în Republica Moldova continuă să fie expus unor violări sistematice. Discriminarea, tortura, nerespectarea drepturilor procesuale ale părților în procesele de judecată, insuficiența măsurilor efective pentru asigurarea remedierii eficiente în cazul încălcărilor, traficul de ființe umane etc. reprezintă doar unele dintre încălcările frecvente ale drepturilor omului din Republica Moldova, fapt confirmat și de vizitele regulate ale reprezentanților instituțiilor internaționale [20]. În aceste condiții s-a încercat fortificarea sistemului de protecție a drepturilor omului prin instituirea unui organ public specializat, cu responsabilități în supravegherea respectării legislației în domeniul egalității și nediscriminării – Consiliul pentru Prevenirea și Combaterea Discriminării, format din 5 membri și asistat de un aparat administrativ [21].

Unele atribuții ale Consiliului sînt formale, fără posibilitatea de evaluare a eficienței acestora. Astfel, Consiliul examinează co-

responsabilitatea legislației cu standarde nediscriminatorii, adoptă avize consultative, monitorizează modul de implementare a legislației, contribuie la sensibilizarea și conștientizarea societății în vederea eliminării tuturor formelor de discriminare în contextul valorilor democratice, contribuie la soluționarea amiabilă a conflictelor apărute în urma săvârșirii faptelor discriminatorii prin concilierea părților și căutarea unei soluții reciproc acceptabile (art. 12). Asemenea activități dublează rolul avocaților parlamentari și a Centrului pentru Drepturile Omului în domeniul asigurării egalității în drepturi și nediscriminării. Drept argument pot servi rapoartele de activitate ale Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova [22], care descriu cu lux de amănunte activitatea Centrului în domeniul egalității și non-discriminării.

Totodată, unele competențe ale Consiliului pot fi apreciate ca substanțiale. Spre exemplu, Legea cu privire la asigurarea egalității prevede că Consiliul este în drept să solicite informații de la persoanele fizice și juridice (art. 15 alin. 2). Iar art. 71² din Codul Contravențional, *Împiedicarea activității Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității*, prevede că „împiedicarea activității Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității cu scopul de a influența deciziile acestuia, neprezentarea în termenul prevăzut de lege a informațiilor relevante solicitate pentru examinarea plîngerilor, ignorarea intenționată și neexecutarea recomandărilor date de consiliu, împiedicarea sub orice altă formă a activității acestuia se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de uni-

tăți convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 75 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere”. În felul acesta, Consiliul este înzestrat cu pîrghii puternice pentru realizarea obiectivelor sale, depășindu-se, esențial capacitățile avocaților parlamentari.

În același spirit, art. 15 alin. (6) din Legea cu privire la asigurarea egalității prevede: „În cazul în care nu este de acord cu măsurile întreprinse de persoana care a comis fapta discriminatorie, Consiliul are dreptul să se adreseze unui organ ierarhic superior pentru a se lua măsurile corespunzătoare și/sau să informeze opinia publică”. Dar Legea nu reglementează expres ce informații sau concluzii este în drept Consiliul să comunice publicului. Astfel, comunicarea către public a anumitor concluzii neobiective ale Consiliului, de natură să denigreze, să acuze și să lezeze public demnitatea unei persoane nu este exclusă. Această prevedere din Lege contravine articolului 21 din Constituția Republicii Moldova [23], care stabilește că „orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată pînă cînd vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale”.

Totuși, în mod ideal, reieșind din competențele cu care este înzestrat și din pîrghiile pe care le deține, acest organ ar putea deveni un mecanism important în combaterea discriminării, contribuind la protecția statutului juridic al persoanei. Consiliul ar putea contribui esențial la ameliorarea situației în domeniul nediscriminării prin sancționarea funcționarilor publici pentru faptele și deciziile discri-

minatorii; prin sancționarea angajatorilor pentru actele de discriminare în cîmpul muncii; prin tragerea la răspundere a persoanelor fizice pentru actele discriminatorii efectuate în viața de fiecare zi.

Statutul juridic al persoanei presupune un regim juridic, ca fundament al raporturilor dintre persoană și societate, dintre cetățean și stat, ce ar exclude restrîngerea arbitrară a drepturilor și libertăților individului [24]. Mijloacele de apărare, garantare și asigurare a respectării acestui statut pe plan intern decurg din sistemul legislativ național, din normele interne ale statului. Deși la etapa actuală au fost întreprinse unele măsuri pentru a fortifica sistemul de protecție a drepturilor omului și a se asigura statutul juridic al persoanei, situația rămîne precară. Problemele sînt generate de aplicarea inefficientă a cadrului normativ, lipsa de cunoștințe în domeniu în rîndul persoanelor responsabile pentru implementarea politicilor ce țin de drepturile omului în teritoriu, dar și lipsa de interes în redresarea situației respective. Fără responsabilizarea tuturor organelor publice vom rămîne la nivelul unor promisiuni minciunoase și discursuri bombastice. Este foarte important să existe un dozaj optim al diverselor mijloace de protecție a persoanei, căci protecție reală a statutului juridic al individului nu depinde de unul sau altul din mijloacele de protecție luate izolat (cu excepția accesului la justiție). Determinantă este existența unui ansamblu echilibrat de mijloace susceptibile de a acorda șanse reale cetățeanului de rînd de a-și finaliza demersul.

Concluzie. În condițiile deficienței mecanismelor interne de asigurare a statutului juridic al

persoanei, Curtea Europeană pentru Drepturile Omului se prezintă ca un mecanism internațional efektiv, care garantează persoanelor ce locuiesc pe teritoriul R. Moldova contestarea efectivă a hotărârilor naționale, atunci când se consideră că un drept fundamental a fost încălcat. Deși Curtea este o instituție europeană, aceasta are un rol deosebit de important în asigurarea statutului juridic al persoanei în Republica Moldova prin constatarea încălcărilor săvârșite de către stat și prin oferirea unor remedii eficiente victimelor.

Referințe bibliografice

1. Robert Jacque. *Libertes publiques et droits de l'homme*. Paris: Montchrestien, 1988.
2. Ростовщиков И. В., Ростовщикова О. В. *О юридических гарантиях прав и свобод человека*. В: Российский юридический журнал, 2000, № 4, с. 26-33.
3. *Legea cu privire la Curtea Constituțională*, nr. 317-XIII din 13.12.94. Publicată în Monitorul Oficial Nr. 8 din 07.02.1995.
4. Marinică Elena Claudia. *Protejarea și protejarea drepturilor omului prin mijloace cotencioase*. București: Institutul Român pentru Drepturile Omului, 2011, 184 p.
5. *Legea nr. 190 din 19.07.1994 cu privire la petiționare*, republicată în Monitorul Oficial nr. 6-8 din 24.01.2003.
6. *Legea cu privire la Guvern nr. 64-XII din 31.05.90*, republicată în Monitorul Oficial nr. 131-133/1018 din 26.09.2002, p. 3, Veștile nr. 8/191, 1990.
7. *Legea cu privire la activitatea Poliției și statutul poliștilor*, nr. 320 din 27.12.2012. În: Monitorul Oficial nr. 42-47 01.03.2013.
8. Tohătan Ioan Ștefan. *Drepturile omului și strategii antidiscriminatorii*. 2008, <http://www.scribd.com/doc/16193182/Drepturile-Omului-Curs1>.
9. *Legea contenciosului administrativ*, nr. 793 din 10.02.2000. În: Monitorul Oficial nr. 57-58 din 18.05.2000.
10. *Codul penal al Republicii Moldova*, nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial nr. 72-74 din 14.04.2009.
11. *Cod de procedură penală al Republicii Moldova* nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial nr. 104-110 din 07.06.2003.
12. *Legea cu privire la procuratură* nr. 294 din 25.12.2008. În: Monitorul Oficial nr. 55-56 din 17.03.2009.
13. *Legea cu privire la procuratură* nr. 294 din 25.12.2008. În: Monitorul Oficial nr. 55-56 din 17.03.2009, art.155, <http://www.transparency.md/content/view/311/68/1/1/lang,en/>
14. *Legea nr. 1349 din 17.10.1997 cu privire la avocații parlamentari*. În: Monitorul Oficial nr. 82-83 din 11.12.1997.
15. *Noțiuni cu privire la instituția avocatului parlamentar*. <http://www.e-democracy.md/files/ombudsman-moldova-2012.pdf>.
16. <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=605470&SecMode=1&DocId=687260&Usage=2>.
17. *Codul jurisdicției constituționale* nr. 502 din 16.06.1995. În: Monitorul Oficial nr. 53-54 din 28.09.1995.
18. *Codul contravențional al Republicii Moldova*, nr. 218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial nr. 3-616.01.2009.
19. <http://www.cido.org.md/attachments/article/69/CIDO%20ombudsman.pdf>
20. Vidaicu Daniela. *Instituția avocatului parlamentar în Republica Moldova: realități și perspective*. Chișinău, 2012, <http://www.e-democracy.md/files/ombudsman-moldova-2012.pdf>
21. *Legea cu privire la asigurarea egalității*, nr. 121 din 25.05.2012. În: Monitorul Oficial nr. 103 din 29.05.2012.
22. *Raport privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2012*. Centrul pen-